

บทที่ ๖

ปัจจัยที่ทำให้ธนาคารพาณิชย์ไม่สามารถปฏิบัติตามทฤษฎีสร้างเงินฝาก

จากการวิเคราะห์ที่ผ่านมาได้แสดงให้เห็นว่า ความสามารถในการสร้างเงินฝากของระบบธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยได้ปรับตัวดีขึ้นเรื่อย ๆ และมีปริมาณการสร้างเงินฝากหรือตัวมากขึ้น ย่อมจะส่งผลเพิ่มเงินทุนเพื่อการดำเนินงานให้กับธนาคารพาณิชย์ ซึ่งในที่สุดจะทำให้ธนาคารพาณิชย์มีผลกำไรดีขึ้น ในบทนี้จะได้วิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้ธนาคารพาณิชย์ไม่สามารถสร้างเงินฝากได้เต็มที่ ตามทฤษฎี เท่าที่ผ่านมามีปรากฏว่าธนาคารพาณิชย์มีปัญหาในการบริหารทางการเงินหลายอย่าง จึงเกิดข้อจำกัดบางประการในการสร้างเงินฝาก ซึ่งพอจะสรุปปัจจัยที่สำคัญ ๆ ได้ ๕ ประการ ดังนี้

- ก. การดำรงสภาพคล่องของธนาคารพาณิชย์ (Liquidity)
- ข. การให้สินเชื่อแก่เกษตรกร
- ค. ภาวะเศรษฐกิจของประเทศ นโยบายของรัฐ และนโยบายทางการเมือง
- ง. นโยบายของผู้บริหารธนาคารพาณิชย์
- จ. การบริหารงานผิดพลาดของผู้บริหารธนาคารพาณิชย์

ก. การดำรงสภาพคล่องของธนาคารพาณิชย์ (Liquidity)

เป็นที่ทราบกันแล้วว่าแหล่งที่มาของเงินทุนของธนาคารพาณิชย์ที่สำคัญที่สุดก็คือ เงินฝากที่ธนาคารรับฝากจากประชาชน เงินฝากนี้มีภาระผูกพันที่จะต้องจ่ายคืนให้แก่ผู้ฝากเมื่อเรียกร้อง หรือเมื่อครบกำหนดเวลาที่ได้ตกลงกันไว้ ตามแต่ประเภทของเงินฝาก ธนาคารพาณิชย์เป็นธุรกิจประเภทค้าเงิน โดยนำเงินที่รับฝากมานี้ไปให้กู้ยืมหรือลงทุนในหลักทรัพย์อื่น ดังนั้นจะเกิดปัญหาเกี่ยวกับการจัดสรรเงิน

เพื่อให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด นั่นคือ "รายได้สูงโดยไม่เสื่อมความมีสภาพคล่อง"^๑ หมายถึง ธนาคารพาณิชย์จะต้องพร้อมที่จะจ่ายเงินเมื่อผู้ฝากเรียกร้อง ซึ่งการที่ธนาคารพาณิชย์ไม่สามารถจ่ายเงินเมื่อเรียกร้องจะเป็นผลเสียต่อธนาคารอย่างมาก เพราะผู้ฝากเงินกับธนาคารอาจเกิดความหวาดกลัวแล้วพากันมาถอนเงินพร้อม ๆ กัน อันอาจมีผลเสียต่อระบบธนาคารพาณิชย์ทั้งระบบและระบบเศรษฐกิจของประเทศได้ พร้อมกันนี้ธนาคารจะต้องคำนึงถึงการหารายได้เพื่อให้เพียงพอกับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น และให้ผลตอบแทนแก่ผู้ให้นำเงินมาลงทุนในธนาคารพาณิชย์พอสมควร การดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องของธนาคารพาณิชย์ มีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ

๑. ดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องสำหรับปริมาณ เงินฝากที่ลดลง
๒. มีเงินทุน (Funds) สำหรับเงินให้กู้ที่เพิ่มขึ้น เมื่อปริมาณเงินให้กู้เพิ่ม เร็วกว่าปริมาณเงินฝาก

เป็นที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่งคือ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงปริมาณเงินฝากประเภทต่าง ๆ ก็จะมีผลทำให้อัตราสินทรัพย์สภาพคล่องต้องเปลี่ยนไปด้วย โดยปกติแล้ว เงินฝากประจำมีการเบิกถอนน้อย ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะดำรงสภาพคล่องน้อยกว่าเงินฝากเผื่อเรียก (Demand Deposits) ซึ่งมีการเบิกถอนมาก ซึ่งจะเห็นได้จากสถิติในปี ๒๕๒๐ อัตราเปลี่ยนมือของเงินฝากประจำเท่ากับ ๐.๐๘ และของเงินฝากกระแสรายวันเท่ากับ ๑๑.๗๔

ตามปกติแล้วธนาคารพาณิชย์จะดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องไว้ให้เพียงพอแก่การดำเนินการธุรกิจประจำวัน ตามความเหมาะสมของแต่ละธนาคาร ซึ่งถ้าเฉลี่ยแล้วธนาคารพาณิชย์ทั้งระบบจะต้องดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องไว้ประมาณร้อยละ ๓๐ ของเงินฝาก ดังที่แสดงในตารางที่ ๖.๑ และ ๖.๒ ธนาคารพาณิชย์จดทะเบียนในประเทศดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องต่อเงินฝากตั้งแต่ปี ๒๕๑๑ - ๒๕๒๐ ในอัตรา ร้อยละ ๓๑.๕๑ ๓๐.๖๒ ๒๘.๗๙ ๓๑.๐๐ ๓๗.๒๑ ๓๔.๔๗ ๒๙.๒๑ ๒๙.๘๘ ๓๐.๑๐ และ

^๑ ประยูร จินดาประดิษฐ์, การธนาคารพาณิชย์, พิมพ์ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๑๔, หน้า ๖๔

๒๙.๕๗ ตามลำดับ ส่วนสาขาธนาคารต่างประเทศดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องต่อเงินฝากในอัตราร้อยละ ๓๗.๑๒ ๓๒.๕๓ ๓๒.๑๕ ๓๕.๓๕ ๔๐.๔๑ ๓๙.๓๒ ๓๔.๙๔ ๓๗.๒๐ ๔๔.๘๙ และ ๔๑.๖๗ ตามลำดับ เป็นที่น่าสังเกตว่าสาขาธนาคารต่างประเทศดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องต่อเงินฝากในอัตราที่สูงกว่าธนาคารจดทะเบียนในประเทศ

สินทรัพย์ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยถือว่าเป็นสินทรัพย์สภาพคล่องในปัจจุบัน มีดังนี้

๑. เงินสดในมือ
๒. เงินฝากธนาคารแห่งประเทศไทย
๓. เงินฝากธนาคารอื่นในประเทศ
๔. เงินฝาก ณ สำนักงานใหญ่ และสาขาอื่นในต่างประเทศ
๕. เงินฝาก ณ ธนาคารอื่นในต่างประเทศ
๖. หลักทรัพย์รัฐบาลไทยที่ปลอดการระ ทังนี้รวมถึงพันธบัตรรัฐบาลไทยส่วนที่ธนาคารพาณิชย์ได้วางไว้เป็นประกันการกู้ยืมเงินจากธนาคารแห่งประเทศไทยล่วงหน้า เฉพาะจำนวนที่วางไว้เป็นประกันในส่วนที่เกินกว่าส่วนที่ต้องประกันเงินที่ได้กู้ยืมออกไปแล้ว ตามระเบียบการกู้ยืมเงินของธนาคารแห่งประเทศไทย

ตารางที่ ๖.๑

อัตราส่วนสินทรัพย์สภาพคล่องต่อเงินฝาก
ของธนาคารพาณิชย์จดทะเบียนในประเทศ

(หน่วย : ล้านบาท)

ปี	สินทรัพย์สภาพคล่อง เฉลี่ย	เงินฝากเฉลี่ย	อัตราสินทรัพย์สภาพคล่อง ต่อเงินฝาก
๒๕๑๑	๖,๖๗๐.๔	๒๑,๑๖๙.๕	๓๑.๕๑
๒๕๑๒	๗,๕๕๖.๖	๒๕,๐๐๒.๐	๓๐.๒๒
๒๕๑๓	๘,๔๔๘.๕	๒๙,๓๔๘.๖	๒๘.๗๙
๒๕๑๔	๑๐,๙๖๘.๕	๓๕,๓๗๘.๗	๓๑.๐๐
๒๕๑๕	๑๖,๖๑๙.๒	๔๔,๖๖๓.๙	๓๗.๒๑
๒๕๑๖	๒๐,๐๓๑.๙	๕๘,๑๑๐.๕	๓๔.๔๗
๒๕๑๗	๒๐,๙๔๙.๖	๗๑,๗๒๙.๔	๒๙.๒๑
๒๕๑๘	๒๕,๙๒๒.๕	๘๖,๗๖๖.๓	๒๙.๘๘
๒๕๑๙	๓๑,๑๑๙.๓	๑๐๓,๓๗๑.๖	๓๐.๑๐
๒๕๒๐	๓๘,๓๓๖.๖	๑๒๙,๖๓๓.๔	๒๙.๕๗

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

ตารางที่ ๖.๒

อัตราส่วนสินทรัพย์สภาพคล่องต่อเงินฝาก

ของธนาคารต่างประเทศ

(หน่วย : ล้านบาท)

ปี	สินทรัพย์สภาพคล่อง เฉลี่ย	เงินฝาก เฉลี่ย	อัตราสินทรัพย์สภาพคล่อง ต่อเงินฝาก
๒๕๑๑	๑,๐๖๔.๔	๒,๘๖๗.๘	๓๗.๑๒
๒๕๑๒	๑,๐๑๐.๔	๓,๑๐๕.๗	๓๒.๕๓
๒๕๑๓	๑,๐๔๖.๘	๓,๒๕๕.๙	๓๒.๑๕
๒๕๑๔	๑,๒๖๓.๗	๓,๕๗๔.๔	๓๕.๓๕
๒๕๑๕	๑,๔๗๙.๐	๓,๖๕๙.๙	๔๐.๔๑
๒๕๑๖	๑,๕๑๖.๓	๓,๘๕๕.๙	๓๙.๓๒
๒๕๑๗	๑,๖๐๕.๑	๔,๕๙๔.๔	๓๕.๙๕
๒๕๑๘	๑,๘๗๑.๑	๕,๐๒๙.๒	๓๗.๒๒
๒๕๑๙	๒,๓๓๘.๑	๕,๒๐๘.๖	๔๕.๘๙
๒๕๒๐	๒,๓๑๕.๒	๕,๕๕๖.๑	๔๑.๖๗

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

สินทรัพย์สภาพคล่องดังกล่าวข้างต้นนี้ สามารถแบ่งตามวัตถุประสงค์ในการดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องได้ ๒ ประเภท คือ

๑. สินทรัพย์สำรองขั้นต้น (Primary Reserve) ได้แก่ สินทรัพย์ที่เป็นเงินสด และสินทรัพย์ที่มีลักษณะคล่องตัวใกล้เคียงกับเงินสด

๒. สินทรัพย์สำรองขั้นที่สอง (Secondary Reserve) ได้แก่ สินทรัพย์ที่เปลี่ยนเป็นเงินสดได้เร็ว มีรายได้แต่ไม่สูงนัก ซึ่งสินทรัพย์สำรองขั้นที่สองนี้มีไว้สำหรับป้องกันเหตุฉุกเฉิน ได้แก่ มีการถอนเงินของลูกค้าย่างผิดปกติ หรือมีการขาดแคลนเงินสด เป็นต้น

สาเหตุที่ธนาคารพาณิชย์จำเป็นต้องดำรงสินทรัพย์สภาพคล่อง มี ๓ ประการ คือ

๑. สำรองไว้สำหรับผู้ฝากที่ธนาคารพาณิชย์ เชื่อว่าจะต้องมาถอนเงินไปใช้อย่างแน่นอน
๒. สำรองไว้สำหรับผู้ฝากที่คาดว่าจะมาถอนเงินจากธนาคารพาณิชย์ เพื่อใช้สำหรับเหตุการณ์ที่ไม่แน่นอน

๓. สำรองไว้สำหรับผู้ที่ไม่คิดว่าจะมาทำการไถ่ถอนเงินจากธนาคารพาณิชย์ออกไปใช้ เว้นเสียแต่ว่าจะปรากฏมีเหตุการณ์ที่จำเป็นเกิดขึ้นภายใต้สถานการณ์บังคับกับบางประการ

ดังนั้น จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ธนาคารพาณิชย์จะต้องกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องให้เหมาะสมและสามารถแสวงหาผลประโยชน์จากเงินฝากได้มากที่สุด ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ ในการช่วยพิจารณากำหนดนโยบายนี้ ได้แก่ ประเภทลักษณะและความเคลื่อนไหวของเงินฝาก จากประสบการณ์ที่ผ่านมา ขนาดของกิจการ ภาวะเศรษฐกิจ ความสามารถของผู้บริหาร นโยบายภาษี และการส่งเสริมธุรกิจของรัฐบาล เสถียรภาพทางการเมือง และฐานะการเงินของประเทศ

เป็นที่ทราบกันทั่วไปแล้วว่า ปัจจุบันตลาดเงินทุนภายในประเทศมีจำกัด สถาบันการเงินเพื่อทำการแลกเปลี่ยนซื้อขายหุ้นยังมีน้อย ประชาชนยังนิยมใช้เงินสดมากกว่าใช้เครื่องมือทางเครดิต ดังนั้น จึงเป็นเหตุให้ธนาคารพาณิชย์ของประเทศไทยดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องในระดับสูงกว่าประเทศที่เจริญด้วยสถาบันการเงิน

ข. การให้สินเชื่อแก่เกษตรกร

โดยเหตุที่ประเทศไทยเป็นประเทศกำลังพัฒนา ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางเกษตรกรรมเป็นหลัก เกษตรกรส่วนใหญ่ตกอยู่ในสภาพยากจนมีหนี้สินมาก ดังนั้นสถาบันทางการเงินจึงควรมีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่เกษตรกร ซึ่งทางราชการได้ขอความร่วมมือจากธนาคารพาณิชย์ในการที่จะช่วยสร้าง เสริมและผดุงฐานะของเกษตรกรด้วยการให้สินเชื่อแก่เกษตรกร ตามวิธีการให้สินเชื่อที่ถูกต้องและในอัตราดอกเบี้ยที่เป็นธรรม

ในปัจจุบันมีสถาบันการเงินที่ให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่เกษตรกรโดยตรงเพียงแห่งเดียวเท่านั้น คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร การส่งเสริมให้ธนาคารพาณิชย์เป็นสถาบันการเงินอีกแห่งหนึ่งที่ให้ความช่วยเหลือแก่เกษตรกร เนื่องจากธนาคารพาณิชย์เป็นสถาบันการเงินที่สามารถระดมเงินออมได้มากที่สุด และธนาคารพาณิชย์มีกำลังทรัพย์และกำลังคนมากพอที่จะช่วยแก้ปัญหาความเป็นอยู่ของเกษตรกรให้ช่องว่างของรายได้ระหว่างบุคคลแคบลงได้ การช่วยเหลือเกษตรกรด้วยการให้สินเชื่อในอัตราดอกเบี้ยที่เป็นธรรมนั้น จะช่วยลดต้นทุนการผลิต ช่วยให้เกษตรกรสามารถเก็บรักษาพืชผลของตนไว้ได้โดยไม่ต้องรีบเร่งขาย ซึ่งจะส่งผลให้รายได้ของเกษตรกรดีขึ้น และยังเป็น การส่งเสริมระบบสังคมชนบทให้ดีขึ้นด้วย โดยช่วยให้เกษตรกรซึ่งเป็นหน่วยพื้นฐานของสังคมได้จัดตั้งเป็นสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรที่แข็งแรง รู้จักการเก็บรักษาพืชผลและรายได้ การขนส่งและการจำหน่ายที่ถูกต้องตามหลักการที่ดี ทั้งหมดนี้จะช่วยให้เกษตรกรสามารถช่วยตัวเองได้และเป็นพื้นฐานของสังคมที่แข็งแรงต่อไป ในเวลาเดียวกัน ธนาคารพาณิชย์ก็จะได้ลูกค้าที่ดีที่ธนาคารได้ช่วยเหลือเกื้อกูลมาด้วยตนเองเพิ่มขึ้นอีกด้วย

การให้สินเชื่อแก่เกษตรกรของธนาคารพาณิชย์นั้น มีปัญหาและอุปสรรคหลายประการ ดังนี้

๑. ปัญหามาตรฐานในการให้สินเชื่อ

ในการวิเคราะห์สินเชื่อที่ให้แก่เกษตรกร ควรยึดหลักใหญ่ ๓ ประการ คือ

ก) ความสามารถในการชำระหนี้ พิจารณาความสามารถในการผลิตของเกษตรกรว่าจะสามารถผลิตเพียงพอและคุ้มทุนหรือมีเงินเหลือพอที่จะชำระหนี้ได้เพียงใด

๑ หมายถึง อัตราดอกเบี้ยที่ต่ำกว่าการให้กู้ยืมทั่วไป

ข) คุณสมบัติส่วนตัวของเกษตรกร ได้แก่ ความสามารถและประสบการณ์ในการเกษตร ความขยันขันแข็ง ความซื่อสัตย์ ความสมบูรณ์ของสุขภาพและอนามัย ความเป็นผู้มีความรับผิดชอบและเชื่อถือได้

ค) ความเสี่ยง ถ้าเหตุการณ์ปกติ ไม่มีภัยพิบัติและการวิเคราะห์ทั้ง ๒ ประการข้างต้น อัตราการเสี่ยงย่อมมีน้อย แต่ถ้าการวิเคราะห์ผิดพลาดหรือเกิดเหตุการณ์ภายนอก เช่น ภัยพิบัติ อัตราความเสี่ยงก็สูง

๒. ปัญหาในการกำหนดจำนวนเงินให้กู้

ในการให้เกษตรกรกู้ยืม จะใช้อะไรเป็นหลักในการพิจารณาว่าเกษตรกรแต่ละคนสมควรจะได้รับเงินกู้ยืมเท่าใด

๓. ปัญหาอัตราดอกเบี้ยเงินกู้

อัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้แก่เกษตรกรต้องอยู่ในอัตราเป็นธรรมซึ่งทางราชการกำหนด ซึ่งในขณะเดียวกันธนาคารพาณิชย์สามารถให้กู้ยืมแก่ธุรกิจอื่นซึ่งมีความมั่นคงกว่าและได้ดอกเบี้ยในอัตราที่สูงกว่าอีกด้วย

๔. ปัญหาต้นทุนการดำเนินงาน

ลักษณะการดำเนินงานสินเชื่อเพื่อการเกษตรมีค่าใช้จ่ายสูง ทั้งนี้เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายของเงินทุน ค่าใช้จ่ายในการพิจารณาอุกหนี่ การกำกับสินเชื่อ การติดตามเงินกู้ถึงกำหนดชำระ การจัดการเกี่ยวกับอุกหนี่ที่ไม่ชำระหนี้ เป็นต้น การที่ค่าใช้จ่ายบริหารสูงเพราะผู้กู้เป็นเกษตรกรขนาดเล็ก ในการให้สินเชื่อต้องปฏิบัติงานในอาณาเขตกว้าง ดังนั้นถ้าภาวะค่าครองชีพสูงขึ้นมากเท่าใด ค่าใช้จ่ายจะยิ่งสูงขึ้นมากเพียงนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเงินเดือนของพนักงาน

๕. ปัญหาการชำระหนี้

สาเหตุของการไม่ชำระหนี้มีอยู่หลายประการ ได้แก่

ก) เกษตรกรไม่นำเงินกู้ไปใช้ในการผลิตตามที่ขอกู้ แต่นำไปใช้ในการบริโภคหรือใช้จ่ายที่ไม่ก่อให้เกิดผลผลิต

ข) เกิดจากความผิดพลาดทางการผลิต เนื่องจากการเก็บเกี่ยวไม่ได้ผลเพราะภัยธรรมชาติต่าง ๆ และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจซึ่งทำให้ราคาตกต่ำ

ค) เกิดจากการผิดพลาดของการให้กู้เงิน เช่น ประเมินผลผลิตที่เป็นรายรับต่ำกว่า เป็นจริง ขาดข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติของผู้ยืม ระยะเวลาของเงินกู้ไม่เหมาะสมกับความ มุ่งหมายที่จะนำเงินไปใช้

ง) การติดตามดูแลหนี้ไม่ดี เกษตรกรส่วนมากเป็นเกษตรกรขนาดเล็ก ถ้าการติดตาม ดูแลหนี้ขาดความชำนาญและขาดความรอบคอบ หรือเพียงมุ่งจะช่วยเหลือให้ได้กู้เงิน เกษตรกรเหล่านี้ จึงไม่สามารถชำระหนี้คืน

ดังนั้น การให้สินเชื่อเพื่อการเกษตรจึงมีปัญหาและอุปสรรคอยู่หลายประการในด้านความ มุ่งยาก ความเสี่ยง และการติดตามช่วยเหลือ เกษตรกรที่ใช้สินเชื่อที่ได้รับเป็นประโยชน์ตามเทคนิค การเพาะปลูก การเก็บรักษา และการตลาดที่ถูกต้อง ซึ่งธนาคารพาณิชย์จะต้องใช้กำลังคน กำลังความสามารถมากกว่าการให้สินเชื่อแก่ภาคเศรษฐกิจอื่น ๆ ซึ่งมีความเสี่ยงน้อยกว่า ธนาคารพาณิชย์นั้นจะ ต้องมีความรับผิดชอบต่อผู้ฝากเงินและต่อผู้ถือหุ้น จำเป็นต้องใช้ความระมัดระวังอย่างมากในการให้ สินเชื่อ มิให้มีความเสี่ยงมากเกินไป เพื่อป้องกันมิให้เกิดผลเสียหายที่จะส่งผลกระทบต่อฐานะ และความเชื่อถือในกิจการธนาคารพาณิชย์ แต่ในขณะเดียวกันธนาคารพาณิชย์ก็ต้องมีความรับผิดชอบต่อ สังคมและการพัฒนาประเทศด้วย

เนื่องจากธนาคารพาณิชย์มีปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวข้างต้น และธนาคารพาณิชย์มีความ จำเป็นต้องให้ความร่วมมือกับทางราชการ จึงทำให้ธนาคารพาณิชย์ต้องเสี่ยงภัยสูง และต้นทุนในการ ลงทุนต่อหน่วยสูงเกินจำเป็น อันเป็นสาเหตุให้ผลตอบแทนจากการลงทุนอยู่ในอัตราที่ต่ำกว่าปกติด้วย

ค. ภาวะเศรษฐกิจของประเทศ นโยบายของรัฐ และนโยบายทางการเมือง

การให้กู้ยืมและให้เครดิตของธนาคารพาณิชย์นั้น นอกจากจะขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าว มาแล้วข้างต้นนั้น ยังขึ้นอยู่กับภาวะเศรษฐกิจของประเทศ นโยบายของรัฐ และนโยบายทางการ เมืองอีกด้วย ดังจะได้กล่าวต่อไป

๑. ภาวะเศรษฐกิจของประเทศ

ธนาคารพาณิชย์ เป็นสถาบันการเงินที่ให้บริการในการรับฝากเงินและให้กู้เงินที่สำคัญยิ่งของ ประเทศ แต่ในการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ก็ขึ้นอยู่กับภาวะเศรษฐกิจของประเทศด้วย ถ้าเป็น ระยะเวลาที่เศรษฐกิจของประเทศกำลังรุ่งเรืองจนเกิดเงินเฟ้อขึ้นเล็กน้อย ในระยะนี้ปริมาณเงินในท้อง ตลาดมากเกินไป แต่ธนาคารยินดีที่จะให้กู้หรือลงทุนซึ่งจะมีผลทำให้ปริมาณเงินในท้องตลาดมากขึ้น

เหตุที่เป็นดังนี้เนื่องจากระยะนี้เป็นระยะที่ซื้อขายคล่อง ใคร ๆ ก็ต้องการกู้เงิน ดอกเบี้ยเงินกู้ค่อนข้างสูง และธนาคารพาณิชย์ยินดีที่จะให้กู้ในระยะนี้เนื่องจากความเสี่ยงน้อย การชำระคืนหนี้มีความคล่องตัว แต่ถ้าเป็นระยะภาวะเศรษฐกิจของประเทศตกต่ำ ซึ่งเป็นภาวะที่ฝักการเงินต้องการให้ธนาคารพาณิชย์ให้กู้หรือลงทุนมากเพื่อให้ปริมาณเงินในท้องตลาดสูงขึ้น จะได้ช่วยให้ภาวะเศรษฐกิจที่ซบเซานั้นกระเดื่องขึ้น ในภาวะดังกล่าวกลับปรากฏว่าไม่มีใครมีใครต้องการกู้เงิน เนื่องจากรายได้ของประชาชนตกต่ำมาก การค้าก็ฝืดเคือง เมื่อไม่มีใครต้องการกู้เงิน อัตราดอกเบี้ยก็ต่ำ การให้กู้ยืมเสี่ยงมาก การขยายเครดิตก็จะชะลอตัว

นอกจากนี้ ภาวะเศรษฐกิจของโลกก็มีผลต่อการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ด้วย เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจของโลกจะมีผลต่อภาวะเศรษฐกิจของประเทศโดยตรง ดังเช่น ตั้งแต่ปี ๒๕๑๖ เป็นต้นมา และตลอดปี ๒๕๑๗ โลกหน้าและระบบเศรษฐกิจในโลกเสรีได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ความปั่นป่วนในระบบการเงินระหว่างประเทศ ราคาอาคารและวัตถุดิบสูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งราคาน้ำมันดิบที่เพิ่มขึ้น เป็นสาเหตุทำให้สินค้ามีราคาแพงขึ้นโดยทั่วไป แทบทุกประเทศประสบภาวะเงินเฟ้ออย่างรุนแรง ซึ่งมีอัตราตั้งแต่ร้อยละ ๑๐ ถึง ๓๐ และบางประเทศมีอัตราเงินเฟ้อถึงร้อยละ ๔๐ หรือ ๕๐ ภาวะเงินเฟ้ออย่างรุนแรงนี้ นอกจากได้ก่อให้เกิดความปั่นป่วนและความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจแล้ว ยังเป็นเหตุนำไปสู่ภาวะเศรษฐกิจซบเซาในประเทศอุตสาหกรรมต่าง ๆ ทำให้มีการว่างงานในอัตราสูง ธุรกิจล้มละลายและการผลิตทางอุตสาหกรรมตกต่ำ

การเกิดภาวะปั่นป่วนในตลาดการเงินระหว่างประเทศ ยังผลให้ธนาคารพาณิชย์เกิดปัญหาในการดำเนินงานหลายอย่าง เช่น ในระหว่างปี ๒๕๑๖ - ๒๕๑๗ ความปั่นป่วนในตลาดการเงินระหว่างประเทศทำให้อัตราดอกเบี้ยต่างประเทศสูงผิดปกติ ทำให้การกู้ยืมจากต่างประเทศยากและเสียดอกเบี้ยสูง โดยปกติแล้วแหล่งที่มาของเงินทุนของธนาคารพาณิชย์บางส่วนได้มาจากการกู้เงินจากต่างประเทศ ก็ไม่สามารถกู้ยืมได้เหมือนเดิม ในขณะเดียวกัน ภาวะเงินเฟ้อในประเทศไทยและมูลค่าการค้าระหว่างประเทศที่เพิ่มขึ้นมาก ทำให้ความต้องการสินเชื่อในวงการธุรกิจสูงขึ้น

๒. นโยบายของรัฐและนโยบายทางการเมือง

โดยปกติแล้ว ทั้งนโยบายของรัฐและนโยบายทางการเมืองจะมีผลต่อการขยายเครดิตของธนาคารอย่างมาก รัฐบาลเองย่อมมีนโยบายเกี่ยวกับการเงินโดยควบคุมและกำกับสถาบันการเงิน

ของประเทศให้ดำเนินไปอย่างเหมาะสมกับภาวะเศรษฐกิจ ได้แก่ การกำหนดประเภทของการให้กู้ยืม โดยกำหนดอัตราดอกเบี้ยสูงสุดที่ธนาคารพาณิชย์พึงเรียกเก็บได้ การกำหนดวงเงินที่ให้ออกหนึ่งแต่ละราย กู้ยืมโดยกำหนดว่าจะให้ออกหนึ่งรายใดรายหนึ่งกู้ยืมเกินกว่าร้อยละ ๒๕ ของเงินกองทุนของธนาคารพาณิชย์นั้นไม่ได้ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในข้อ ค.

นอกจากนี้ ในขณะที่ภาวะการเงินของประเทศอยู่ในระยะเงินเฟ้อ (Inflation) คือมีปริมาณเงินหมุนเวียนในตลาดมากเกินไป หรืออยู่ในระยะเงินฝืด (Deflation) คือมีปริมาณเงินหมุนเวียนในตลาดน้อยเกินไป รัฐบาลก็สามารถใช้นโยบายการเงิน (Monetary Policy) หรือนโยบายการคลัง (Fiscal Policy) ในการลดหรือเพิ่มปริมาณเงินหมุนเวียนในตลาดด้วย ทั้งนี้โดยอาศัยธนาคารพาณิชย์เป็นสื่อกลาง และธนาคารพาณิชย์ก็มีความจำเป็นในการให้ความร่วมมือกับรัฐบาลด้วย

ในปัจจุบัน รัฐบาลมีนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจโดยเพิ่มรายได้ให้คนจนมากขึ้น นั่นคือส่งเสริมให้ธนาคารพาณิชย์ให้สินเชื่อแก่เกษตรกรดังที่กล่าวมาแล้วในข้อ ง. และมีนโยบายให้ธนาคารพาณิชย์สามารถเปิดสาขาในเขตอำเภอรอบนอกโดยเสรี ซึ่งกำหนดเงื่อนไขให้ธนาคารพาณิชย์ให้กู้ยืมแก่บุคคลในท้องถิ่นและเกษตรกร การกำหนดนโยบายให้ธนาคารพาณิชย์เปิดสาขาโดยเสรีนี้ นอกจากจะมีผลทำให้ธนาคารพาณิชย์ขยายการให้สินเชื่อแก่เกษตรกรและบุคคลในท้องถิ่นแล้ว ยังมีผลทำให้ธนาคารพาณิชย์ลงทุนในที่ทำการมากขึ้น และช่วยให้มีการว่าจ้างพนักงานมากขึ้น

ง. นโยบายของผู้บริหารของธนาคารพาณิชย์

นโยบายของผู้บริหารของธนาคารพาณิชย์มีเป้าหมายในการดำเนินงานเช่นเดียวกับธุรกิจทั่ว ๆ ไป นั่นคือ หวังผลกำไรสูงสุด (Maximized Profit)

นโยบายหลักของธนาคารพาณิชย์ทุกธนาคารย่อมมีลักษณะใกล้เคียงกัน แต่นโยบายย่อยอาจจะแตกต่างกันออกไป ซึ่งบางนโยบายอาจจะขัดแย้งกับการให้กู้ยืมและให้เครดิต ซึ่งทำให้อำนาจการขยายเครดิตตามทฤษฎีสร้างเงินฝากถูกจำกัดลงไป นโยบายที่แตกต่างกันนั้น ได้แก่

๑. บางธนาคาร ผู้บริหารยึดหลักอนุรักษนิยม (Conservative) ในการให้เครดิตก็จะมี การพิจารณาตัวผู้กู้อย่างถี่ถ้วน หลักประกันต้องคุ้มกับต้นเงิน และดอกเบี้ย หลักใหญ่ของการให้เครดิตก็คือ ต้องระมัดระวังในการให้เครดิตอย่างมากเพื่อมิให้เกิดหนี้สูญเลย ดังนั้น ถ้าธนาคารใดยึดหลักการนี้ จะทำให้การให้กู้ยืมและให้เครดิตของธนาคารนี้ขยายไม่ได้เท่าที่ควร

๒. ในกรณีที่รัฐสนับสนุนให้ธนาคารพาณิชย์ให้สินเชื่อแก่เกษตรกรโดยเปิดโอกาสให้ธนาคารพาณิชย์สามารถเปิดสาขาในเขตอำเภอรอบนอกได้อย่างเสรี แต่มีเงื่อนไขเกี่ยวกับการให้สินเชื่อ

แก่เกษตรกร ในกรณีนี้ถ้าธนาคารใดไม่เห็นด้วยกับการให้สินเชื่อแก่เกษตรกร เนื่องจากสินเชื่อประเภทนี้มี ความเสี่ยงสูง ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานสูงกว่าการให้สินเชื่อปกติ ธนาคารนั้นก็อาจหลีกเลี่ยงได้ นั่นคือ ไม่ขอเปิดสาขาในเขตอำเภอรอบนอกดังกล่าว เนื่องจากยึดหลักที่ว่า จะต้องระมัดระวังผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้นให้มากที่สุด

๓. นโยบายของผู้บริหารย่อมขึ้นอยู่กับภาวะเศรษฐกิจของประเทศด้วย นั่นคือ ในระยะที่เศรษฐกิจของประเทศรุ่งเรือง นโยบายของธนาคารพาณิชย์เองก็ย่อมที่จะส่งเสริมให้มีการให้กู้ยืมและให้เครดิตมากขึ้น ทั้งนี้เพราะเล็งเห็นแล้วว่า การลงทุนในระยะที่เศรษฐกิจรุ่งเรือง โอกาสที่จะสูญ มีน้อย นั่นคือมีความเสี่ยงน้อย และในระยะนี้ธุรกิจต่าง ๆ ก็มีความต้องการกู้เงินสูง จึงทำให้ดอกเบี้ยสูงด้วย นั่นหมายถึงผลตอบแทนของธนาคารย่อมสูงไปด้วย แต่ถ้าระยะใดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ธนาคารพาณิชย์ย่อมสามารถขยายเครดิตน้อย เนื่องจากความเสี่ยงสูง และผลตอบแทนจากการลงทุนต่ำกว่าปกติ

๔. ผู้บริหารงานสาขาของธนาคารพาณิชย์ย่อมได้รับมอบหมายอำนาจและหน้าที่จากสำนักงานใหญ่ ซึ่งทางสำนักงานใหญ่จะกำหนดวงเงินที่ผู้บริหารสาขาสามารถให้กู้ได้เองรายละเท่าใด ถ้าวงเงิน กู้เกินกว่าที่กำหนดแล้วจะต้องได้รับความเห็นชอบจากสำนักงานใหญ่ ดังนั้น ในบางกรณีผู้กู้ต้องการเงินกู้ เร็ว แต่ผู้บริหารสาขาไม่สามารถอนุมัติวงเงินกู้รายนั้นด้วยตนเองได้ วงเงินที่ให้กู้ได้จึงมีจำนวนน้อย จึงทำให้การขยายเครดิตถูกจำกัดลง

๑. การบริหารงานผิดพลาดของผู้บริหารงานธนาคารพาณิชย์

ในการประกอบธุรกิจการค้าทุกชนิดย่อมเกิดข้อผิดพลาดในการบริหารงานได้ ข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นบ่อยนั้นคือการเกิด "หนี้สูญ" ตามปกติแล้ว ก่อนที่ธนาคารพาณิชย์จะให้กู้ยืมหรือให้เครดิตก็จะมีหลักและวิธีการพิจารณาว่าเครดิตที่ให้ไปแล้วนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์และไม่เกิดความเสียหายกลายเป็นหนี้สูญ อย่างไรก็ตาม มีคำกล่าวว่า ผู้ที่ปล่อยเครดิตโดยไม่มีหนี้สูญเลยย่อมไม่ใช่ผู้ให้เครดิต (Credit Man) เพราะผู้ให้เครดิตไม่ว่าจะพิจารณาให้ตัวอย่างไรก็ย่อมจะต้องมีการเสียหายบ้าง เพราะสถานการณ์ ณ วันที่ให้เครดิตกับสถานการณ์ ณ วันที่เครดิตครบกำหนดเป็นคนละเวลา ดังนั้น ในการพิจารณาให้เครดิตแก่ลูกค้าแต่ละราย ควรมีการพิจารณา ดังนี้

๑. เครดิตที่นำไปใช้จะต้องก่อให้เกิดผล (Productive) ไม่ใช่เข้าไปเก็งกำไร

๒. การให้เครดิตต้องพิจารณาถึงหลักความปลอดภัย ซึ่งหมายถึงความสามารถของผู้ขอเครดิตที่สามารถชำระหนี้ได้ตามที่กำหนดเวลาไว้ โดยพยายามลดโอกาสของการเกิดหนี้สูญให้น้อยที่สุด และพิจารณาถึงหลักรายได้ นั่นคือการหาผลตอบแทนที่สูงกว่าในการจัดสรรเงินทุน (Allocation of Fund)

เมื่อมีการให้กู้ยืมหรือให้เครดิตไปแล้ว โอกาสที่จะเกิดหนี้สูญย่อมเกิดขึ้นได้ หลักในการจัดชั้นหนี้สิน แบ่งประเภทหนี้ที่มีปัญหาได้ ๓ ประเภท ดังนี้

๑. "หนี้ต่ำกว่ามาตรฐาน" หมายถึงหนี้ที่มีการเสี่ยงโดยไม่สมควร เช่น

- ก) หนี้ที่ถึงกำหนดชำระแล้ว ไม่มีหรือมีหลักประกันไม่คุ้มหนี้ ลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ เนื่องจากขัดข้องทางการเงินซึ่งพึงถือได้ว่าไม่มีลักษณะเป็นการระยะสั้น
- ข) หนี้ที่ถึงกำหนดชำระแล้ว มีหลักประกันพอคุ้มหนี้ แม้ว่าธนาคารพาณิชย์จะต่ออายุสัญญาให้ แต่ลูกหนี้ได้ค้างชำระดอกเบี้ยมาเป็นเวลาเกิน ๖ เดือนแล้ว
- ค) หนี้ที่มีหลักประกันพอคุ้มหนี้ แต่ความสามารถในการชำระหนี้อ่อน ธนาคารพาณิชย์จะต้องหรือกำลังดำเนินคดีบังคับชำระหนี้
- ง) หนี้ซึ่งเดิมได้จัดชั้นเป็น "หนี้สงสัย" หรือ "หนี้สูญ" แต่ธนาคารพาณิชย์สามารถเรียกให้ลูกหนี้นำหลักประกันมาวางคุ้มหนี้ แต่ฐานะการเงินและความสามารถในการชำระหนี้ของลูกหนี้ยังไม่เป็นที่มั่นใจได้ว่าธนาคารจะเรียกให้ชำระหนี้คืนได้โดยไม่ต้องใช้เวลานาน หรือไม่เพิ่มภาระความเสี่ยงจนถึงกับต้องดำเนินคดีในที่สุด

๒. "หนี้สงสัย" หมายถึงหนี้ซึ่งสงสัยว่าจะเรียกคืนเงินคืนได้ไม่หมด เพราะกิจการค้าของลูกหนี้ต้องประสบกับการขาดทุนติดต่อกันมาหลายปี มียอดขาดทุนยกมาเป็นจำนวนสูงกว่าเงินทุน หรือกิจการที่ลูกหนี้ประกอบการเพื่อหารายได้นั้นเป็นธุรกิจที่ยากแก่การหากำไรได้แล้ว แม้ยากที่จะคาดการณ์ล่วงหน้าไว้ว่าหนี้ที่กล่าวจะสูญแท้จริงเท่าใด แต่ก็เป็นที่เชื่อได้ว่ามีทางสูญเป็นส่วนใหญ่ เช่น

- ก) หนี้ที่ถึงกำหนดชำระแล้ว ไม่มีหรือมีหลักประกันไม่คุ้ม ความสามารถในการชำระหนี้อ่อน ลูกหนี้ขอผิดการชำระเงินหรือขอม่อนชำระแต่ผิดนัดไม่สามารถชำระตามกำหนดมาเป็นเวลาเกิน ๖ เดือนแล้ว

- ข) หนี้ที่ถึงกำหนดชำระแล้ว ไม่มีหรือมีหลักประกันไม่คุ้ม ความสามารถในการชำระหนี้
อ่อน ธนาคารพาณิชย์จะต้องหรือกำลังดำเนินคดีบังคับชำระหนี้
- ค) ลูกหนี้ที่ศาลสั่งเป็นบุคคลล้มละลาย และธนาคารได้ยื่นขอรับชำระหนี้ไว้แล้ว แต่คาดว่า
ว่าส่วนแบ่งที่จะได้รับไม่เพียงพอกับหนี้ค้างชำระ
- ง) หนี้ที่ถึงกำหนดชำระแล้ว มีหลักประกันไม่คุ้ม หรือหลักประกันที่วางไว้ต่อธนาคาร
พาณิชย์ไม่สมบูรณ์ตามกฎหมาย และลูกหนี้ดำเนินธุรกิจขาดทุนมาเป็นเวลาหลายปี
ติดต่อกันหรือเลิกกิจการแล้ว คาดว่าจะไม่สามารถชำระหนี้ให้ธนาคารได้ครบถ้วน

๓. "หนี้สูญ" หมายถึงหนี้ซึ่งคาดว่าจะไม่มีทางเรียกเงินต้นคืนได้ เนื่องจากลูกหนี้ไม่อยู่ใน
ฐานะหรือสภาพที่จะใช้คืนได้แน่นอน เช่น

- ก) หนี้ที่ธนาคารติดต่อลูกหนี้ไม่ได้ หรือตามตัวลูกหนี้ไม่พบเป็นเวลานาน
- ข) ลูกหนี้เลิกกิจการ หรือชำระบัญชีแล้ว และไม่มีทรัพย์สินจะชำระหนี้ได้
- ค) หนี้ค้างชำระที่หมดอายุความ
- ง) ลูกหนี้ที่ถูกศาลสั่งเป็นบุคคลล้มละลาย และธนาคารรู้ผลเสียหายแน่นอนแล้ว

จะเห็นได้ว่า ไม่ว่าธุรกิจใด ๆ การบริหารงานย่อมมีข้อผิดพลาดขึ้นได้ สำหรับธนาคาร
พาณิชย์นั้น เมื่อเกิดหนี้สูญแล้ว ย่อมเกิดผลเสียหายตามมา ที่สำคัญ ๆ มี ๓ ประการ คือ

๑. หนี้สูญจะทำให้รายได้จากการดำเนินงานลดลง ถ้าไรสุทธิย่อมลดลงด้วย
๒. การเกิดหนี้สูญเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นแน่นอน ดังนั้นผู้บริหารควรจะดำเนินงานให้เกิดหนี้สูญน้อย
ที่สุด นั่นคือ มีการพิจารณาในการให้กู้ยืมหรือให้เครดิตอย่างรอบคอบ ดังนั้น ถึงแม้ว่าธนาคารพาณิชย์
มีกำลังพอที่จะขยายเครดิตมากเพื่อจะก่อให้เกิดรายได้แก่ธนาคารพาณิชย์สูงก็ตาม แต่ถ้าพิจารณาแล้ว
ลูกหนี้ไม่ดีพอ ความเสี่ยงสูง ธนาคารพาณิชย์ย่อมไม่เต็มใจที่จะขยายเครดิต นี่เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้
การขยายเครดิตถูกจำกัดลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งธนาคารพาณิชย์บางธนาคารที่มีนโยบายในการบริหาร
แบบ Conservation ก็ย่อมจะมีการให้เครดิตอยู่ในวงจำกัดมากยิ่งขึ้น

๓. ถ้าธนาคารพาณิชย์ใดมีหนี้จัดขึ้นจำนวนมาก ย่อมหมายถึงว่าโอกาสในการขยายกิจการโดยการ
เปิดสาขาย่อยลดน้อยลงไปด้วย เนื่องจากในการพิจารณาคำขออนุญาต เปิดสาขาโดยธนาคารแห่ง
ประเทศไทยนั้น มีหลักการพิจารณาอันหนึ่งคือ ธนาคารพาณิชย์ที่ขอเปิดสาขาจะต้องมีอัตราเงินกองทุนสุทธิ

ต่อสินทรัพย์เสี่ยงสุทธิไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๔ ซึ่งเงินกองทุนสุทธิหมายถึง เงินกองทุนทั้งสิ้น หักด้วยสินทรัพย์
จัดชั้นสูญ และกึ่งหนึ่งของสินทรัพย์จัดชั้นสงสัย ส่วนสินทรัพย์เสี่ยงสุทธิหมายถึง สินทรัพย์เสี่ยงทั้งสิ้น
หักด้วยสินทรัพย์จัดชั้นสูญและกึ่งหนึ่งของสินทรัพย์จัดชั้นสงสัย ดังนั้น ถ้าธนาคารพาณิชย์มีโอกาสที่จะ
เปิดสาขาน้อยลง จะมีผลทำให้การระดมเงินฝากและการขยายเครดิตลดน้อยลงไปด้วย